

Оливера ДОКЛЕСТИЋ

ТАТАРБАШТА МОСТ

Кључне ријечи : камени мост, Татарбашта, Бабин поток, Топла

Камени мостови у општини Херцег Нови заслужују да буду пописани, проглашени значајним градитељским наслеђем и као такви сачувани од пропадања, а нарочито од деструктивне урбанизације. Дјело су руку домаћих градитеља. Неки су, као мост на Суторини или Љутом потоку, по својим детаљима, очигледно имали школоване пројектанте. Вријеме градње мостова у Херцег Новом је различито, то је временски распон од неколико вјекова. Посљедњи су грађени почетком XX вијека. Има их у готово свим дјеловима херцегновске општине. У овом раду биће представљен један од њих, мост у Татарбашти, на Бабином или потоку Игало. Овај рад је покушај да се отргне од заборава једна лијепа грађевина.

Опште о потоку и мосту

Из Станишића дубраве, ка селу Сушћепан води кривудава, камени пут, уска пјешачка стаза, начињена од слаганог, необрађеног камена, тзв. сеоска калдрма. Пут су градили вјешти домаћи градитељи, који су познавали зидање у камену. На том путу налази се лијепи, камени мост, готово срастао у околне стијене и бујну вегетацију. Стари, камени пут, мјестимично урушен, води од насеља Топла преко Станишића дубраве кроз предео назван Татарбашта¹ ка питорескним селима херцегновског залеђа: Ратишевину, Мојдежу и Сушћепану. На самом изласку из Станишића дубраве, у дијелу који се и зове Татарбашта, налази се камени мост, са једним луком. Није познат неки други назив.

Мост премостава истоимени поток. Тај гргорави, живахни водени ток зове се још и Бабин поток. Такво име налазимо у катастарским картама.

¹ Татарбашта назив потиче из времена турске управе градом и жупом Драчевица.

Локација

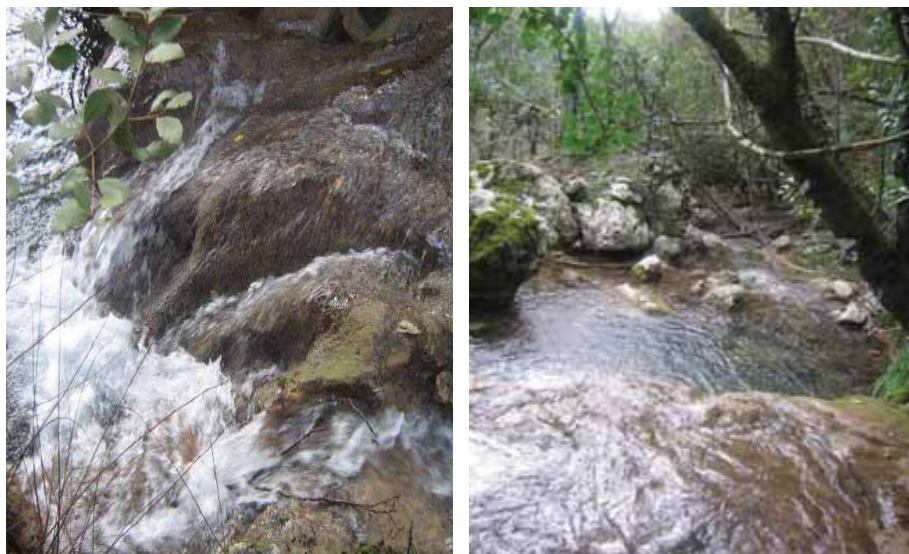
На слици 1 је представљен извод из топографске карте херцеговске општине на којој се препознаје кривудава линија Бабиног или Татарбашта потока који извире испод карстног масива, гребена Чакотин (са највишом котом 450 метара) у атару села Требесин. Поток, има корито изразито стрмог нагиба, са пуно природних, камених каскада и слапова. Поток се пробија кроз шумовити предео Татарбаште, високих храстова, ловора и маслина. Ту је већ кренула градња стамбених објеката, која у великој мјери мијења природне услове средине. Природни предео са потоком и шумом ловора прави је парк природе у коме треба извести само мале интервенције ради заштите вегетације и камених громада обала и слапишта. Мост се налази на коти 108 мнм.

Слика 1 - Извод из топографске карте

Слика 2 - Изглед моста са узводне стране

Слика 3 и 4 - Стјеновита обала у предјелу Татарбашта

Историјска цртица

О грађењу моста се, нажалост, ништа не зна. Ни када је грађен, ко га је градио, а ни о мајдану из ког је узет необрађен камен за зидање. Међутим, мост има неке специфичности у поређењу с другим мостовима у херцеговској општини. Можемо претпоставити да је вријеме грађења моста почетак 19. вијека.

Амбијентална слика

Над природним коритом су се надвила стабла прилично густе шуме ловора и храста. У доњем дијелу тока, низводно од моста, израсла је густа шикара. Дно потока чине углачане, велике стијене, које образују природна слапишта. Мост је временом добио тамну боју, патину, због старења камена, сталног контакта са влагом и недовољне осунчаности. Густа шума чини да је мост практично стално у сјени, ван домета сунчаних зрака. Обрастао је бршљаном и маховином. Потпуно се уклопио у природну средину камена и шуме, као да се срастао са њом.

Међутим, у непосредној близини од стотинак метара догађа се брз процес урбанизације. Овим радовима је већ у великој мјери уништена пјешачка стаза до моста.

Карактеристике моста

Мост је грађен по искуству старих мајстора, који су веома водили рачуна о одабиру камена за зидање, о облику свода, распону, унутрашњој испуни свода и бочних зидова, изградњи темеља и опораца.

На мосту нема плоче нити икаквог трага натписа о градитељима и години градње. Може се претпоставити да је то дјело неког анонимног локалног градитеља. Ширина свода је 3,45 метара, а стријела свода $f = 1,18$ м. Свод се ослања на камене опорце од природних монолита. Висина опораца до дна корита је 1,14 м. Корито је потпуно у природним стијенама и, готово, да се не могу примијетити никакве интервенције градитеља. Узводно од моста је слапиште од углачаних стијена. Низводно од моста је доње слапиште и мала природна акумулација.

Мост је у благој кривини. Заправо, то се најбоље види по његовим оградним зидовима. Дужина оградног зида на узводној страни моста је 4,22 м, а ширина му је 0,55 м. Оградни зид је од истог камена као и мост.

Након пробијања кроз шумовити крај, гдје се његов ток тешко прати, Татарбашта поток постаје видљив као велики слап у непосредној близини Јадранске магистрале између градских насеља Топла и Игало. То је посљедњи природни слап прије него поток уђе у урбанизовани дио херцеговске општине.

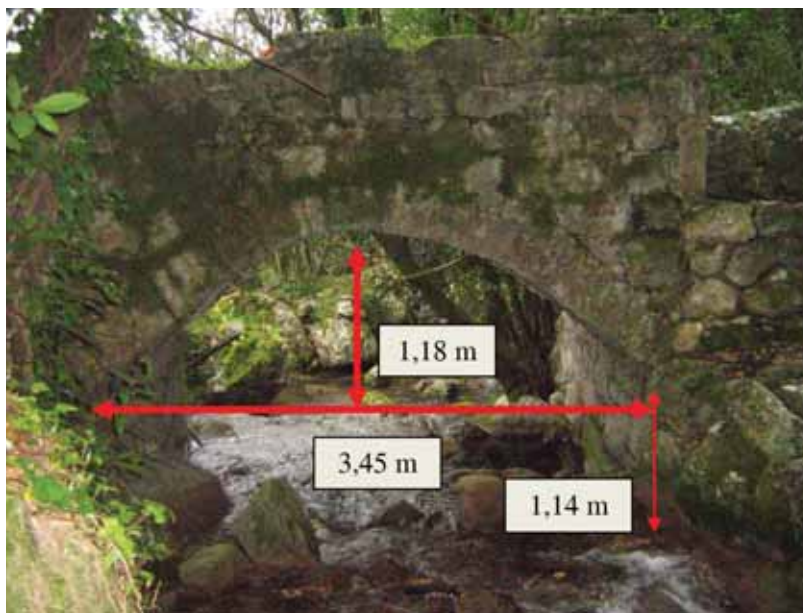
Оштећења

Могло би се рећи да је сам мост, заправо његов свод, у доста добром стању, без значајнијих оштећења. На опорцима се примјећују шири отвори међу слаганим каменом, као посљедица дјеловања воде. Присутна је влага на свим спољним странама. Узводна, сјеверна страна моста је дјелимично прекривена маховином, а јужна потпуно. Због маховине која га прекрива, не може се видјети право стање у ком се мост налази, па би се тек њеним уклањањем могао донијети прави суд о стању конструкције и евентуалним оштећењима. Оштећена су оба оградна зида и недостаје им камен. Такође, оштећена је и стаза преко моста, и из ње недостају камени облаци. Од моста води стаза, мало више од метра дуга, ка десној обали потока. Принцип градње мостова био је да се природан ток што више сачува и да конструкција ни на који начин не омета природан ток.

Нова градња, неизмјерна штета амбијенту, пјешачкој стази и мосту

Рубна зона градског урбаног подручја све се више шири ка залеђу општине, па тако почињу да буду на удару стари, камени објекти, куће, стазе, мостови. У априлу 2011. започети су радови на пробијању бетонског пута ка мосту у Татарбашти с циљем да се поток премости бетонском конструкцијом, а пјешачка комуникација претвори у бетонски колски пут. Радови су пријетили да сасвим униште пјешачку камену стазу која води ка Сушћепану и да тиме буде угрожен даљи опстанак каменог моста. За сада је мост сачуван након

апела јавног мњења локалној управи. Мост Татарбашта и камена стаза су, по свему, дио амбијенталних вриједности и заслужују највећу могућу пажњу. У Просторном Плану Општине пише да све такве стазе треба обавезно да буду сачуване и поштеђене од уништавања.

Слика 5 - Мост са основним димензијама, узводна визура

Слика 6 - Низводни изглед моста

Слика 7 - Узводни изглед моста

Слика 8 - Изглед пјешачког пута, камене калдрме, која пролази преко моста. Мост је на дијелу пута гдје су зидови од слаганог камена.

Слика 9 - Мала природна акумулација на једном од слапишта Татарбаиште, низводно од моста

*Слика 10 - Низводна страна моста Татарбаишта са малим слупом,
фотографисано марта 2014*